

Міністерство освіти і науки України  
Сумський державний університет

**СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ПРОЦЕСИ  
НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ:  
ІСТОРІЯ, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ**

Матеріали  
VI Всеукраїнської науково-практичної конференції

(Суми, 19 квітня 2019 року)

Суми  
2019

30. Degtyarev S.I., Zavorodnia V.M. The Bessarabian Question in 1917–1918: The Relations of Romania, Bessarabia and Ukraine // *Bylye Gody*. 2018. Vol. 48. Is. 2. P. 872–879.

31. Dobrinescu V.Fl. *Bătălia diplomatică pentru Basarabia*. 1918–1940. Iași: Editura «Junimea», 1991.

32. Țurcanu I. *Unirea Basarabiei cu România. Preludii, premise, realizări*. 1918. Chișinău: Tipografia Centrală, 1998. 260 p.

***HEСТЕРЕНКО В. А.***  
*канд. іст. наук, доцент*

## **ПРОПОЗИЦІЇ ЩОДО ЗМІН НІМЕЦЬКОЇ ОКУПАЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ НА СХОДІ У 1943-1944 рр.**

Наприкінці 1943 рр. було зрозуміло, що у Другій світовій війні стався злам. Радянські війська, зупинивши наступ вермахту під Курськом, почали витіснити його частини з території СРСР. В Україні вони форсували Дніпро й вели бої на Правобережжі. Війська союзників, передусім США й Великобританії, завдали поразки Африканському корпусу й висадилися в Сицилії й Італії. Авіація союзників методично завдала ударів по території Німеччини. Однак попри це в керівництві Третього рейху не згасали сподівання на перемогу чи, принаймні, на сепаратний мир із західними союзниками СРСР. Тому не лише аналізувався досвід й підводилися підсумки східної окупаційної політики, але й розроблялися плани по її вдосконаленню на майбутнє. Її складовою були й заходи в сільськогосподарській сфері.

У ЦДАВО України, фонді КМФ-8, зберігаються ряд документів, що відносяться до вказаного періоду. Їх автори,

представники різних інстанцій, які здійснювали окупаційну політику на Сході, аналізували результати своєї діяльності, а також робили пропозиції щодо її вдосконалення на майбутнє. Щоправда недостатня систематизація документів (мікрофільми перенесені на паперові носії) не дозволяє чітко визначити їх авторство й датування. Це можна зробити лише за змістом.

Один з таких документів, судячи зі змісту, був складений міністерством східних окупованих територій А. Розенберга «Пропозиції по питаннях східної політики». На початку вказано наступне: «... Але ще не все трачено. Якщо населення, як тепер з'ясувалося, готове пробачити більшовизму 25 років кровопролиття й терору, то воно буде готове вибачити й нам тяжкі помилки, яких ми припустилися протягом одного року, якщо ми і словом і ділом повернемо штурвал на 180 градусів й зуміємо пробудити в народі надію на краще майбутнє. Тільки півмірами тут вже не обійтися» [1, арк. 77]. Далі наводиться аргумент ще більш важливий. Його суть в тому, що Німеччина не має достатньо людських ресурсів для вирішення задач по всій Європі й на Сході (чиновники, лікарі, вчителі, інженери). А тому потрібно широке залучення народів Сходу до співпраці, ніж це було до того.

Далі пропонувалися здійснити наступні заходи, які б довели місцевому населенню, що німці несуть «свободу» й на зміну ненависній радянській системі має прийти «новий світ»: 1. Негайне скасування колгоспної системи й заміна її ефективними майновими й трудовими відносинами, що базувалися б на індивідуальній ініціативі. 2. На противагу більшовицьким методам господарювання відновлення приватної власності на землю, присадибне господарство й ведення кустарних промислів, тобто пристосування тамтешніх умов до європейських форм економічного життя. При цьому економічна система, за якої вся продуктивна діяльність на Сході мала б перебувати лише в руках німців, повинна бути виключена за

політичними міркуваннями. 3. Гарантування безпеки особистості шляхом запровадження твердих правових основ. 4. Увага питанням культури й національному питанню (освіта, мистецтво, література) за умови, що ця діяльність не матиме антинімецького спрямування. 5. Залучення народів Сходу до адміністративного управління своєю країною і несення відповідальності за свою діяльність. 6. Формування національних бойових частин для підтримки порядку й боротьби з більшовизмом [1, арк. 79-80].

Завершується документ тезою про те, що серед народів Сходу необхідно пропагандувати ідею європейського співтовариства, при цьому підкреслювати думку, що ці народи є частиною Європи з метою забезпечити поширення європейських ідей на його великому просторі, політичне керівництво ним з європейського центру (вочевидь з Німеччини – *В. Нестеренко*) і його позитивне використання [1, арк. 83-84].

---

1. ЦДАВО України, ф. КМФ-8, оп. 1, спр. 171.